

КОНАН ДОЙЛЬ.

Відтятий палець.



З пригод Шерльока Хольмса.

Львів, 1924.
З' друкарні Ставропігійського Інституту.

КОНАН ДОИЛЬ.

ВІДТЯТИЙ ПАЛЕЦЬ.

Л Ї В І В,

В друк. Ставропігійського Інституту під упр. А. Яськова
1924.

Відтятий палець.

Зі всіх тяжких карних справ, що їх довелося розглядати моєму приятелеві Шерльоку Холмсові, тільки дві він одержав за моїм посередництвом. Перший випадок дотикався пальця Гетерлея, другий вибриків полковника Уорбертона. Остання справа була для талановитого детектива без жадного сумніву дуже вдячним завданням. Натомість вже самий початок першої з них так дуже заповідав, а цілий перебіг був таким міцно драматичним, що на мою думку він найбільше надається для оповідання. Однак мушу з гори зазначити, що високий дедуктивний талан мого приятеля виявився тут значно менше і взагалі мав невеличке поле до ділання. Ся історія, як і всі інші сензаційні відомости, обійшла всі часописи, однак оповідання на яких-небудь пів сторінки друку безперечно справило на читачів далеко менше вражіння, як цілий її перебіг у всіх деталях.

* * *

Було се літом 1889 року, скоро по моєму одружінню. Я знову повернув до приватної практики і очевидно вже не мешкав разом з Холм-

сом на вулиці Бекерстріт. Однак досить часто я відвідував його, а часом намовляв, щоби він зрадив свою старокавалерську звичку і вступив до нас. Практика моя поволі зростала; мешкав я тоді коло стації Педінгтон і тому до мене зверталось багато залізничних урядників. Один з них, якого мені пощастило вилікувати від затьожної і мордуючої хвороби, голосив на всі боки мою славу і надсилав до мене кожного пацієнта, якого міг захопити.

Одного ранку, перед семою, застукала до моїх дверей служниця зі словами, що прибули два пани з Педінгтону і чекають на мене. Я поспішив убраться, бо вже з досвіду знав, що залізничні випадки по більшості бувають досить тяжкі. Коли я зійшов на долину, з покою вийшов мій давній пацієнт і замкнув за собою старанно двері на ключ.

— Припровадив його сам — сказав він, показуючи пальцем через плече поза собою — тепер він вже не втече!

— Що з ним? — спитав я, бо ся поведінка мого знайомого доводила, що мусіло статись щось незвичайне з чоловіком, якого він так старанно замкнув в моєму покою.

— То новий пацієнт — прошепотів він тихо. — Я уважав за найкраще особисто припровадити його сюди. Тепер він вже не може вийти. Однак я мушу відійти, любий докторе, бо мене кличуть обовязки.

З сими словами мій прихильник поспішно вибіг скорше, ніж я міг йому подякувати.

В почекальні я знайшов сидячого при столі пана в скромнім бронзовім убранні. Одна рука його була обв'язана хусткою, що цілковито пересякла кривлею. На перший погляд він виглядав на яких двацять п'ять років; лице мав поважне з виразом мужности, але таке бліде, що я припустив, що він дістав гвалтовне нервово потрясення, від якого ще і досі не міг відійти.

— Дуже перепрошую, що так рано збудив вас, пане докторе, але сієї ночі трапився зі мною поважний випадок. Сьогодні я прибув ранішим потягом до Педінгтону і там інформувався, де можна знайти доктора. Якийсь ласкавий чоловік відпровадив мене сюди. Я віддав вашій служниці свою візитову картку, але бачу, що вона ще лежить на столику.

Я взяв картку і перечитав: Віктор Гетерлей, інженер, вул. Вікторії 16 а. III.

— Дуже мені прикро, що вам довелося чекати на мене — сказав я, сідаючи за своє бюро. Здається мені, що ви прибули з нічної подорожі, яка звичайно буває досить нудна і не цікава.

— О, на сей раз того не можна сказати, — відповів пацієнт сміючися.

Він сміявся остільки голосно, що аж похилився назад на кріслі і мусів триматися за боки. В сій поведінці було щось хоробливе. Се я відразу зауважив.

— Дайте спокій, запануйте над собою! — сказав я.

Наляв йому води, але се немало жадних наслідків. Він дістав страшний гістеричний напад, що буває у людей міцного характера з приводу великого нервового потрясіння.

Поволі сей дивний пацієнт заспокоївся, але почервонів з ніяковости.

— Однак я себе осмішив — вимовив він з трудом.

— Абсолютно ні. Прошу вас, напийтеся!

— Наляв йому кілька крапель коняку до води і незабаром кров знову появилася на його блідому обличчю.

— Се мені дуже допомогло. А тепер, пане докторе, будьте ласкаві обдивитися мій великий палець, а скоріше місце, де він раніше був.

Він зняв хустку і простягнув руку. Незважаючи на професійну загартованість, я здригнувся побачивши її. Поруч з чотирма випростованими пальцями, замість великого, була глибока кривава яма.

— Боже мій! се страшне, ви мусіли стратити багато крові.

— О так! Як тільки се сталося, я зомлів і довший час лежав непритомним. Кров ще упливала, коли я вернув до свідомости і тому міцно обв'язав рану хусткою.

— Дуже добре зробили. Очевидно сю рану спричинив якийсь гострий знаряд?

— Щось подібне до сокири різника.

— Певно, нещасливий випадок?

— Рішуче ні.

— Отже розбійничий напад?

— Так. Відгадали.

— Однак се жахлива річ.

Вимивши рану, я наложив антисептичний бандаж, що пацієнт терпеливо зносив, загризаючи губи.

— Як ви тепер себе почуваете? — спитав я по скінченню роботи.

— Чудово. Ваш коняк і перевязка привели мене до рівноваги. Я був цілком знесилений, але не мало й пережив.

— Може краще булоб, щоби ви тепер не говорили, бо се вас денервує.

— Тепер вже ні. Мушу як найшвидче повідомити поліцію. Колиб я не мав, як виразний довід рани, мойому оповіданню без сумніву не далиби віри, тим більше, що не можу подати жадних вказівок на підпертя своїх слів.

— Ого, — відізвався я — коли ся історія загадкова і вимагає пояснення, то ви найкраще зробите, удавшись до мого приятеля Шерльока Хольмса.

— Я вже чув за нього — сказав па-

— і бувби радий віддати до його рук цілу у, хоч очевидно треба рівночасно повідомити поліцію. Може ви дасте мені картку до

— Уважаю, що буде краще, коли я сам вас відвезу до Хольмса.

— Буду вам дуже вдячний.

— Зараз же пішлемо по візника і приїдемо до нього в саму пору, щоб разом поснідати. Чи вистане вам сил?

— Цілком. Не буду мати спокою, аж поки не оповім своїй пригоди.

— Тоді я негайно посилаю служницю по візника; за хвилину верну до вас.

Я побіг на гору і там в коротких словах оповів жінці все, що сталося і за п'ять хвиль вже сидів з моїм новим знайомим на візку.

Шерлок Хольмс був в їдальні, курив люльку і читав в Таймс'ї відомости про злочини, що їх пороблено у ночі. Нас прийняв дуже сердешно і запросив до свідання. Коли ми скінчили снідати, мій пацієнт вигідно сів на канапі; Хольмс підклав йому подушку під голову і поставив шклянку води з коньяком.

— Здається мені, що ваша пригода, пане Гетерлей, не була звичайна, — сказав він. Прошу вас оповісти все як найдокладніше.

З тими словами Хольмс сів у фотель.

— Перш за все мушу подати вам — розпочав наш новий приятель — що я не жонатий і сам винаймаю ціле помешкання в Лондоні. Я — інженер; на протязі семи років, що служив в більшій фірмі, я набрав досвіду в своїйму фаху.

— Коли перед двома роками вмер мій батько і полишив мені досить значну спадщину, я поста-

новив відчинити власне бюро при вулиці Вікторії, щоби використати своє знання і набутий досвід. Мені не повелося і на протязі трьох років до мене за порадою зверталися всього три рази; тільки один раз я одержав маленьке замовлення. Разом мої прибутки виносили 27 фунтів 10 шилінгів. Вчора, однак, коли я вже заміряв вийти з бюро, мій писар сказав, що прийшов якийсь то пан і хоче мене бачити; разом з тим доручив мені візитовий білет, де стояло: полковник Лізендер Стерк. За хвилю я побачив полковника; він був високого зросту і дуже худорлявий; але се не видавалося чимсь хоробливим, бо очі дивились ясно, крок був рішучий, а ціле поступовання виявляло велику певність себе. Убрання було не вибагливе, але порядне; на вигляд йому було близько сорока років.

— Пан Гетерлєй? — спитав він з помітним німецьким акцентом. — Вас мені рекомендували дуже добре не тільки як знаменитого інжинєра, але рівночасно як тактовну людину, яка вміє заховати тайну.

— Чи можна знати, хто власне мене так атестував?

— Може буде кращим, коли я не буду називати ту особу. З тогож самого джерела я довідався, що ви не жонаті і стало мешкаєте в Лондоні.

— То правда. Але не можу зрозуміти що се має спільного з моїм фахом.

— Зараз вам поясню. Маю для вас роботу, що вимагає абсолютного мовчання; нежонатий — я переконаний того — краще заховає таємницю, як той, що живе з родиною.

— Коли я до чого зобов'язуюся, то можете цілком довіряти мені.

Не пригадую собі, щоб я коли небудь в життю ще бачив такий підозрілий погляд, якого було кинуто на мене.

— Отже маю ваше слово честі? — спитався він.

— Даю вам його.

— Що ви о цій справі ніколи і нікому не будете оповідати?

— Зовсім природно. Я ж дав слово.

— Дуже добре.

При сих словах він нагло зірвався, в одній хвилині був коло дверей і швидко відчинив їх. Сусідній pokій був цілком порожній.

— Все в порядку! — сказав, повертаючися, — писарі часто цікавляться справами своїх шефів більше, як се потрібно. Тепер можемо спокійно говорити.

Підсунув своє крісло до мого і знов його око спинилось пильним і підозрілим поглядом на мені. Я відчув щось дивне, сполучене навіть зі страхом. Ризикуючи втратити свого клієнта, я не міг далі скрити свого подразнення.

— Чи можу просити вас приступити зрештою до справи: час мені дорогий.

Нехай небо вибачить мені брехню, але сі слова мимоволі набігли мені на уста.

— Чи вистарчилиби вам п'ятьдесять фунтів стерлінгів яко заплата за працю одної ночі?

— Звичайно.

— Кажу за одну ніч, але булоби справедливіше говорити за одну годину. Хочу засягнути вашої ради з приводу гідравлічної праси, що перестала добре функціонувати. Колиби ви знайшли хибу, я вже легко мігби її усунути. Що ви думаєте з приводу сього замовлення?

— Відносно до винагороди, яку визначуєте, се замовлення видається мені догідним.

— Воно і є таким. Тільки бажавби, щоб ви прибули останнім вечірнім потягом.

— А куди саме?

— До Ейфорда в Беркширі. Се маленьке містечко на межі графства Оксфордшир, менше більше сім миль від Рідінгу. Тим потягом ви прибудете о 11-тій годині вечера зі стації Педінгтон.

— Се булоб дуже добре.

— Я по вас приїду бричкою.

— Хиба ще треба їхати кіньми?

— А треба, бо наш маєток лежить від залізничної стації на добрих сім миль.

— В таким разі на місце ми прибудемо близько півночі. Правдоподібно, що мені доведеться ночувати?

— Прошу вас не турбуватися. Ви можете вигідно переночувати у мене.

— Однак то для вас клопіт. Чи не мігби я приїхати о зручнійшій годині?

— Для мене ся година якраз найзручнійша. За маленьку невигоду ви, ще молодий і невідомий інжинер, одержуєте остільки великий гонорар, що навіть найкращі фахівці не зажадалиб більшого.

Я подумав, як мені придадуться п'ятдесят фунтів і відповів:

— Радю гождуся на вашу пропозицію, але хочу знати bliщі подробиці, чим можу вам служити.

— Очевидно. Ваша цікавість зовсім узасаднена. Я охоче все поясню. Ви без сумніву знаєте, що валькнерська глина, яка уживається при виробі сукна, в дуже цінна, бо в цілій Англії вона знаходиться тільки в двох місцях.

— Щось за се чув.

— Не так давно я купив собі маленький маєток. Мені пощастило знайти на однім з кавалків валькнерську глину. Однак, коли я зробив дослід, виявилось, що се власне тільки жила, а поклади залягають на право і на ліво від мого маєтку, на жаль, у моїх двох сусідів. Вони абсолютно нічого не знають, що в підземеллі у них лежить щось подібного до золота. Отже мені дуже ходить відкупити дешево від них землю, поки вони ще не довідались за її вартість. Однак я для того нині не маю грошей. Тоді мені порадили приятелі, яким я сказав про своє відкриття, експлуатувати потайки валькнерську глину, що

лежить в мойому маєтку, зібрати в такий спосіб гроші і купити за них землю сусідів. Отже довгий час я се роблю, уживаючи при роботах гідрравлічну прасу. Як я вже говорив, ся праса зіпсувалася і я хочу засягнути вашої ради. Тепер, коли я вам оповів, ви мусите зрозуміти, як треба це держати в тайні. Ось тому я взяв з вас слово честі. Сподіваюсь, що ви тепер зрозуміли цілу справу?

— Зрозумів — сказав я — одно тільки мені незрозуміло, як ви добуваєте валькнерську глину за поміччю гідрравлічної праси, коли її треба копати, як і кожду иншу глину.

— Ах — сказав він, знеохочено — ми маємо власну систему. Ми прасуємо глину, як торф у формі цегол, щоби потім можна було легше, не викликаючи підозріння, відтранспортувати її. Але се вже не відноситься до вас. Ось, бачите, пане Гетерлей, я вам відкрив цілу тайну і спускаюсь абсолютно на вашу порядність.

З сими словами він встав з місця.

— Чекаю на вас в Ейфорді об 11-тій годині.

— Буду точно.

— І нікому ані слова!

Ще раз подивився на мене з підозрінням і вийшов.

— Коли я залишився сам, почав міркувати над запрошенням. З одного боку я був задоволений великим гонораром, що перевищував принаймні в десять разів той, який би я зажадав. З другого боку заховання мого клієнта не ви-

кликало довіря; його жадання, щоби я приїхав о півночі, видавалося мені підозрілим, а його пояснення що до валькнерської глини — неправдоподібними. Однак зрештою я викинув з голови всілякі сумніви, добре повечеряв і вирушив до Педінгтона не кажучи нікому о сій виправі.

В Рідінгу треба було пересісти не тільки з потяга на потяг, а навіть переїхати до другого двірця. Однак я потрапив на час і на одинацятю прибув на зле освітлену невеличку стацію Ейфорд. Я був самотнім пасажиром, що висів там, і опріч сторожа з ліхтарем в почекальні не було видко нікого. Однак ледви я вийшов зі стаційного будинка, як зустрів мого гостя, який чекав на другому боці стації в цілковитій темряві. Не сказавши ані слова, він схопив мене за руку і віпхнув у відчинені двері карети. Потім зачинив обидві шиби, засунув фіранки і карета рушила з найбільшою швидкістю.

— Тільки один кінь був? — спитав Хольмс.

— Так, тільки один.

— Чи могли би ви роздивитися якої він був масти?

— Так, світло ліхтарей карети падало на нього в хвили, як я всідав. Кінь був гнідий.

— Не зауважили, чи він був змучений?

— Цілком відпочивший.

— Дякую. Вибачте, що я перервав вас і прошу оповідати далі вашу цікаву пригоду.

— Отже ми їхали дуже швидко принайменше годину. Полковник Стерк говорив тільки о

семи милях, але на мій рахунок їх було не менше як дванайцять. Цілий час він сидів мовчки побіч мене, але я зауважив, що він скося пильно стежив за мною. Тамошні дороги видалися мені лихими і карету трясло неймовірно. Час від часу я хотів подивитися у вікно, але се мені не давалося, бо шиби були з матового скла і тільки иноді я міг на хвилинку побачити ясний промінь якогось світла. Я бажав навязати розмову з полковником, але він відповідав короткими реченнями і розмова зараз же уривалася. Нагло трясення карети устало, ми виїхали на рівну дорогу і зараз же спинилися. Полковник Лізендер Стерк вискочив з карети і поспішно потягнув мене за собою у відчинену браму. Карета стала остільки близько дому, що я навіть позірнути не міг на його фасад. В домі було цілком темно; полковник почав шукати сірників і щось мурмотів собі під ніс. Раптом в кінці коритара відчинилися якісь двері і довгий золотий промінь світла упав на нас. В сій хвилі я побачив постать жінки, що тримала в руках лампу: вона придивлялась нам. Я добре міг бачити гарні риси її обличчя і дорогу матерію темної сукні. Вона щось сказала моему товаришу незрозумілою для мене мовою; очевидно вона щось питала. Почувши його коротку і шорстку відповідь, вона настільки злякалася, що лампа захиталась у неї в руках, а вона сама ледве не упала. Полковник швидко підійшов до неї, щось прошепотів і делікатно попхнув до покою, а сам з відібраною у неї лампою вернув до мене.

— Будь ласка, зачекайте на мене одну хвилинку, сказав він, відчиняючи інші двері.

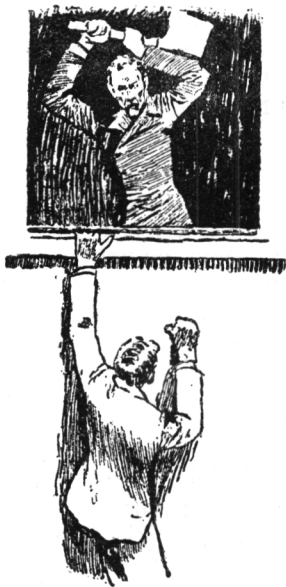
Кімната, де я залишився, була невелика, з круглим столом по середині; на ньому лежали німецькі книжки. Полковник Стерк поставив лампу на п'яніно при дверях.

— За хвилю верну, — сказав він ще раз на відході і зник в темряві.

Я почав переглядати німецькі книжки, що лежали на столі. Хоч я майже не знаю сеї мови, але міг зрозуміти, що дві з них було наукового змісту, а решта поезії. Потім підійшов до вікна, щоби через нього подивитися на подвір'я, однак вікна були позамикані важкими залізними віконницями. Це був якийсь дуже тихий дім. В коридарі чути було тільки старого годинника, а поза тим панувала гробова тишина. Мене переняло якесь неясне і неприємне почуття. Хто були ці німці і що вони взагалі робили в сій далекій місцевості? Я був віддалений на яких десять миль від залізничної стації, але чи то на північ, чи на південь, чи на схід або захід — не мав найменшої уяви. Ся абсолютна тиша, яка панувала доколя, доводила мені, що я нахожуся на селі. Щоби трохи розважитися, я почав ходити по покою і щось зтиха виспівувати.

Нагло відчинилися майже без шелесту двері кімнати і в них показалася жінка; лампа кидала світло на її гарне обличчя. Мені здавалося, що вона зі страху на пів зомліла і се почуття

охопило також і мене. Вона піднесла палець на знак мовчання і прошепотіла лихою англійською мовою кілька слів, при чому перелякано оглядалась на темний коритар.



— Тікайте, вимовила вона, тікайте і не залишайтеся тут!

— Але я ще не виконав свого завдання. Не можу ж я віддалитися, навіть не оглянувши машини,

— Не варто лишатись тут, казала далі. Зараз можете спокійно вийти через двері і вам ніхто не перешкодить.

Коли жінка побачила, що я тільки усміхнувся на її слова, нагло опустил її попередній вимушений спокій, і вона, наблизившись до мене й заломлюючи руки, сказала :

— На милість Божу, тікайте, поки ще не пізно.

Однак я маю дуже уперту вдачу і, що більше зустрічаю на своєму шляху перешкод, тим більше бажаю досягнути ціль. Окрім того подумав про п'ятьдесят фунтів, о тяжкій подорожі, о неприємній ночі, що я мусів ще перетерпіти. І то все надармо ? На що я мав тікати звідси, не виконавши завдання і не отримавши грошей ? Хто знає, може ся жінка божевільна ? Не зважаючи на сі міркування, перестороги жінки — мушу то визнати — переняли мене більше, як я бажавби. Однак наперекір сьому, я рішуче заявив, що залишуся. Вона ще хотіла мене переконувати, але на горі стукнули двері і хтось почав спускатися по сходах. Ще раз незнайома в розпучі витягнула до мене руки, а потім нагло зникла, як і прийшла. За хвилю увійшов до кімнати полковник Лізендер Стерк, а разом з ним якийсь малий і грубенський панок; його мені представлено як пана Ферґюсона.

— Се мій секретар і адміністратор, сказав полковник. До речі, мені здається, навіть певний,

що передтим двері я зачинив. Боюся, чи не чули ви протягу?

З сими словами він неспокійно подивився на мене.

— Може буде краще, щоби зараз приступити до нашої справи. Пан Ферґюсон і я відпровадимо вас до машини.

— Добре, але дозвольте мені одягти капелюх.

— О, се — непотрібне, бо машина знаходиться в домі.

— Що? Ви в домі копаєте валькнерську глину?

— Ні, ми тут її тільки прасуємо. Але се не належить до речі. Ми просили вас тільки оглянути машину і зясувати нам через що саме вона зіпсувалася, і як треба направити її.

Втрюх ми пішли на гору, наперед ішов полковник, освітлюючи дорогу лямпою, за ним — адміністратор, а на кінці — я. Старий будинок був правдивим лябіринтом коритарів, галерей, кручених сходів і невеличких низеньких дверей. Нігде не було меблів. Обиття на стінах почасти пропадали через вохкість, а почасти творили зеленаві плями. Я старався прийняти як найсвобіднішу міну, однак в ухах неперестанно звучали слова перестороги, що їх я не послухав. В той же час я не спускав ока зі своїх провідників.

Ферґюсон здавався мені похмурим, мовчазним чоловіком; з кількох слів я пізнав, що він є англіїцем. Нарешті полковник Стерк задер-

жався перед низенькими дверима і відімкнув їх. Вони провадили до простокутної кімнатки, де ми втрюх з трудом могли поміститися. Ферг'юсон лишився перед дверями, а полковник запропонував мені увійти в ту кімнату.

— Тепер ми знаходимось в гідравлічній прасі і з нами моглоби бути дуже зле, колиб хто небудь пустив її в рух. Стеля сієї кімнатки є власне кінцевою поверхнею праси, що дуже міцно вдаряє о металеву підлогу. Зовні по боках уміщені рури з водою, що у відомий вам спосіб зміцнюють і переносять силу в потрібні місця. Взагалі наша машина функціонує знаменно, однак тепер якась то причина утруднює рух її і зменшує силу. Ми просимо вас оглянути машину, встановити причину її зіпсуття і направити її.

Я відібрав від нього лампу і почав уважно оглядати машину. Вона була незвичайних розмірів і мусіла мати величезне тиснення. Колиж я покрутив корбу, що надавала машині рух, почувся якийсь то сичастий звук; се переконало мене, що в однім з бічних циліндрів зробився отвір. Докладні оглядини підтвердили моє припущення. Один з кавчукових обручів на верхньому кінці штанги був ушкоджений і тому не міг щільно закрити циліндра. Сим і можна було пояснити зменшення сили тиснення; я точно пояснив се господарям і научив їх як треба усунути хиби. Потім я ще раз увійшов в кімнатку праси, головню щоби задовольнити свою цікавість. Оповідання о прасованню валькнерської глини було

найчистішою байкою і се я побачив відразу: булови дурницею уживати таку величезну машину для невідповідної цілі.

Стіни машини були дерев'яні, але підлогу творила велика залізна плита, на якій лежала верства металевих відпадків. Я став навколішки і спробував відшкробати кусень тієї верстви, щоби докладнійше приглянутись їй. Нагло почув німецький оклик і побачив над собою бліде як привид обличчя полковника.

— Що ви робите? — майже крикнув він.

Мною опанували гнів і злість, що мене хочуть в такий дурний спосіб вивести в поле.

— Дивився на вашу валькнерську глину — відповів я — мені булови значно легше подати вам раду, колиб я знав правдиве призначення машини.

Зараз же я пожалкував сих слів, що вирвалися у мене. Обличчя полковника в одну хвилию скамяніло і набрало грізного виразу.

— В таких разі буде найкраще втаємничити вас у все.

Сказавши се, полковник поспішно вийшов з кімнатки і замкнув за собою двері на ключ, лишаючи мене в гідравлічній прасі. Я кинувся до дверей і почав шарпати клямку, але замок був дуже міцний і не уступав моїм розпучливим зусиллям.

— Галльо! — кричав я з цілої сили. — Галльо! Полковнику Стерк! Відчиняйте двері негайно!

Раптом серед нічної тиші я почув звук, від якого в моїх жилах заціпеніла кров. То був звук корби і сичання ушкодженого циліндра. Великий Боже! Полковник пустив у рух машину. Лямпа стояла ще на підлозі. При її світлі мені було добре видно як чорна стеля повільно опускається надімною, як би рівномірними штовтками; ніхто краще за мене не міг знати, що за якусь хвилю я буду роздушений в страшну масу. З зойком кинувся я до дверей, шарпав нігтями замок, але все даремно. Заклинав полковника і благав його відчинити двері. Однак жахливий звук машини глушив мої благання. Вже рухома стеля була на яких дві стопи від моєї голови і я міг досягнути його простягнутими руками. Блискавицею через мізок перейшла думка як можна полегшити смерть. Коли я поклався лицем на підлогу, то перш за все буде зломана вязова кістка; при уяві сього я здригнувся. Наколи поклався навзнак то чи буду в змозі дивитися як чорний кольос спускається на мене? Вже я не міг просто стояти. Раптом нова надія наповнила моє серце. Як я вже раніше говорив, підлога і стеля були залізні, а стіни — дерев'яні. Коли ще раз в смертельній розпуці я шукав очима рятунку, то спостеріг поміж двома дошками жовтавий блиск світла, який поширявся, бо одну з дощок хтось усував на бік. В першій хвилі я ледве міг зрозуміти, що се власне мій ратунок. Однак вже в наступну хвилю я виліз через той отвір і напів зомлілий лежав по другій стороні дерев-

ляної стінки. Отвір за мною знову зачинився, і зараз же я почув тріск розтрощеної лампи, а потім удар двох залізних плит, що мені наочно показало оскільки моя смерть була близька.

Коли опритомнів, то побачив, що лежу на камяній підлозі вузького коритара. Якась жінка схилилася надімною і, шарпаючи лівою рукою, пробувала повернути мене до свідомости; в правій руці вона мала свічку. То була та сама жінка, що мене остерігала про небезпеку.

— Швидко виходьте, швидко! — казала вона задишаним голосом. — За хвилию ваше зникнення буде відкрито. О, Боже, поспішайте, бо тут немає ані одної хвили до страти.

На сей раз я послухав її ради; швидко скочив на ноги і побіг за нею коритарем, а потім крученими сходами на діл. Зі сходів ми вийшли на широкий коритар. Ледве ми вступили туди, як почули відголос швидких кроків і звук двох голосів; один з них говорив десь близько, другий відповідав здалека. Моя провідниця стояла деякий час в нерішучості. Нагло відкрила двері. Двері сі провадили до її спальні; через вікно вливалася широка смуга місячного світла.

— Вам нема жадного шляху. Правда тут досить високо, але мусите спробувати.

Ще вона не скінчила сього слова як в коритарі показалося світло і я побачив костисту постать полковника, який швидко йшов; в одній руці він тримав ліхтарню, в другій різницю со-

киру. Я кинувся до вікна, відчинив його і подивився на діл. Воно не було вище від землі як трийцять стіп. Я скочив на підвіконницю, але ще вагався вискочити, бо бажав знати, що зайде поміж мою збавителькою і моїм переслідувачем. Наколиб той негідник мав замір її бити, я постановив будь що буде обороняти її. Тієї самої хвили полковник станув у дверях і наміряв бігти до мене; але жінка кинулася до нього, обняла руками і вчепилася в нього з цілої сили.

— Карле, Карле! — закричала вона по англійськи — не забувай, що ти мені присягнув останнього разу. Се вже не мало повторятися. Він буде мовчати, буде мовчати!

Полковник зо всіх сил хотів визволитися від неї.

— Чи ти опаліла, Елізо? чи хочеш, щоби всі ми дісталися на шибеницю? Пусти мене, говорю тобі!

При сих словах він відштовхнув жінку і кинувся на мене з піднесеною сокирою. Що до мене, то я тимчасом зсунувся за вікно, але ще тримався за раму його. Сокира свиснула в повітрі, я відчув страшний біль, стратив пункт опертя і впав до городу.

Опріч міцного потрясення мені нічого не сталося; я поспішно вскочив і швидко сховався в кущах, бо небезпека ще не минула. Рука дуже боліла і тільки тепер я спостеріг, що не маю великого пальця і що кров плине з рани. Пробував

обв'язати рану хусткою, але почув шум в ухах і зомлів цілковито. Як довго я там лежав — не знаю. Однак мусіло минути кілька годин, бо місяць вже зайшов, і почало розвиднюватися. Мое убрання було вохке від роси, а рукав сурдута намок від крові. Відразу всі подробиці минулої ночі стали мені в пам'яті. Я зірвався на ноги, бо ще й тепер відчував, що небезпека може знова насунутися. Однак, коли роздивився навколо себе, то на своє здивовання не побачив ні дому, ні городу. Роздивившись ще, зауважив, що нахожуся близько стації, на яку вчора прибув. Колиб не відтятий палець, я був би свято переконаний, що всі події минулої ночі були тільки прикритим сном. Напів неприємний я спитав на стації, коли відходить потяг до Рідінґа. Питався також у сторожа чи не бачив він або чи не чув колись за полковника Стерка. Однак се назвиско для нього було зовсім незнаним. Так само він не зауважив вчора жадної карети. Найблищий поліцейний уряд був звідти в трьох милях. То для мене, хворого і ослабленого, було за далеко. Отже волів почекати з поліцією до повороту у Лондон. Зараз же по шестій годині рано прибув до міста і удався до лікаря, який перев'язав мені рану. Пан лікар був дуже ласкавий і запровадив мене до вас.

По сім оповіданню ми сиділи мовчки добрих кілька хвиль. Кінець кінцем Шерлок Хольмс взяв з полиці одну з величезних книг, в яких збирав вирізки з газет, що видавалися йому цікавими.

— От се повідомлення повинно вас зацікавити — сказав він — рік тому воно обійшло всі часописи. Уважайте: 9 б. м. зникнув двадцяти шести літний інженер Єремія Гейлінг; о 10-тій вечером він вийшов зі свого помешкання і з того часу загинув слід його; був він убраний і т. д. — Можна припустити, що тоді полковник останній раз направляв свою машину.

— Великий Боже — вимовив мій пацієнт — тільки тепер розумію значіння останніх слів жінки.

— Так, нема жадного сумніву, що полковник се чоловік зимної крові і дуже рішучий. Він робив так, як роблять пірати, що не зносять свідків на захопленому кораблі. Але зараз нема чого гаяти часу і коли тільки стан вашого здоровля дозволяє, мусимо їхати негайно до Скотленд Ярду — головного бюро льондонської поліції — а звідти як найшвидше до Ейфорда.

Три години пізніше ми всіли у потяг, який мав завезти нас з Рідінґа до невеличкого села графства Беркшир. Товариство наше складалося з Шерльока Хольмса, інженера, інспектора поліції Бредстріта разом зі скромно убраним чоловіком і мене. Інспектор розклав перед собою докладну мапу і уважно роздивлявся околицю біля Ейфорда, потім за помічку циркля начеркнув коло, осередком якого був Ейфорд.

— Отже маємо — сказав він — ся лінія окружає село менше-більше в десяти милях від-

далення. Пошукувана місцевість мусить знаходитися десь близько сієї лінії. Ви, пане інженере, згадували о десяти милях?

— В кождім разі дорога тривала близько години.

— І ви припускаєте, що підчас непритомности, вас везли тією ж дорогою?

— Можливо. Пригадую собі, що десь мене було піднесено і кудись понесли.

— Не можу тільки зрозуміти — казав інспектор Бредстріт — що могло схилити тих людей подарувати життя, коли знайшли вас непритомним в городі.

— Може той злодій дався упросити себе — зауважив я.

— Се на мій погляд — неправдоподібно, бо ніколи в життю я не бачив більше невблагального обличчя.

— Ну, швидко все зясуємо — сказав Бредстріт. — Я зачеркнув собі на мапі коло і тепер бажавби знати в яким напрямку треба шукати злодіїв.

— Що до мене, то я мігби пальцем зазначити, де треба їх шукати, — спокійно зауважив Хольмс.

— Справді? — закричав інспектор — отже ви вже прийшли до певного рішення? Подивимось, чия буде правда! Я стверджую, що се було на півдні, бо в тім напрямі околиця взагалі мало заселена.

— А я думаю, що на сході — зауважив мій пацієнт.

— Подаю голос за північ, — сказав я, там є площина, а пан інженер оповідає, що по дорозі не відчував, щоби карета їхала в гору.

— А мені здається, що те було скоріше на заході — зауважив скромно убраний чоловік — там є кілька невеличких самотніх сел

— Хо, хо, панове — закричав, сміючись інспектор — поміж нашими думками така різниця, ніби то ми поділили компас. А на чий бік станете ви, пане Хольмсе?

— Всі помиляєтеся!

— Алеж се неможливо!

— Одначе, се так. Ось тут мій пункт — сказав Хольмс і показав пальцем на центр кола.

— А якже з десятимилевою їздою — вставив Гетерлей.

— Пять від стації і пять назад. То ясне як сонце. Ви самі оповідали, що кінь не був змучений, коли ви всідали до карети. Як би се було можливо, колиб кінь вже відбув далеку десятимилеву їзду.

— Гм, така штучка доволі правдоподібна — відказав Бредстріт.

— Тепер мусимо подумати яку ціль мала ся банда.

— Що до сього, то тут нема ніякого сумніву — сказав Хольмс. То є фальшівники грошей на велику скалю. Машина їм була потрібна,

щоб робити металеву мішанину, що заступала срібло.

— Ми вже довший час спостерігали — по-свідчив Бредстріт — що якась то банда тисячами пускала в обіг монети, однак ніколи не щастило проследити її далше Рідінґа. Тут вона так затирає сліди, що нам було ясно, що ми маємо справу з досвідченими лисами. Тепер же в наслідок щасливого випадку вони вже не вимкнуться.

Однак інспектор помилився. Злодії не попали до рук правосуддя. Наближаючися до стації, ми побачили велику хмару дима, що вносився з групи дерев на взірець купи струсового пірря.

— Чи тут палиться якийсь дім чи що? — спитався Бредстріт.

— Так, — відповів начальник стації.

— Коли почалася пожежа?

— Здається вночі.

— Хто власник сієї оселі?

— Доктор Бехер.

— Прошу вас — вставив інженер — чи той доктор Бехер часами не німець, худорлявий з довгим спічастим носом?

Начальник стації щиро розсміявся.

— Ні, доктор Бехер англієць і напевно в цілій околиці не можна знайти більш грубого чоловіка. Однак у нього мешкає якийсь то чоловік, здається його пацієнт, що по худорлявості не має конкурентів.

Ледви він вимовив ці слова, як ми поспішно подалися в бік пожежі. Незабаром ми побачили перед собою великий білий будинок, облитий морем вогня. Зі всіх дверей і вікон неслися снопи червоного полум'я.

Три пожежних машини даремно пробували згасити розбурхане живло.

— Так, се тут! — закричав Гемерлей з гарячковим хвилюванням. Ось там, на клямбі рожевих куців я лежав, а ось з того вікна вискочив.

— Ну щож, — зауважив Хольмс — принайменше ви помстилися. Без сумніву роздута лямпа запалила дерев'яні стіни гідравлічної машини. Уважайте, пане інженере, чи не буде в натовпі ваших приятелів з минулої ночі, хоч треба скорше припустити, що вони зараз десь за кількасот миль звідси.

Се припущення Хольмса знайшло повне підтвердження, бо до сьогоднішнього дня не натраплено на слід гарної жінки, злодія німця і похмурого англійця. Один з селян оповідав, що того самого ранку, ще перед світом, він бачив віз з кількома людьми і великими пакунками, що направлявся у бік Рідінґа. Се був одинокий слід збігців. Навіть Хольмсу не пощастило розв'язати сю загадку. Пожежна сторожа була не мало здивована особливим урядженням того будинку і се здивовання дійшло до найвищого ступеня, коли на рамі вікна вони знайшли свіжо відрубаний палець. Ледви під вечір удалося згасити пожежу.

Дах вже до того часу спав, а цілий будинок остільки був зруйнований, що лише кілька

циліндрів та рур пригадувало машину, за знайомство з якою так дорого заплатив мій пацієнт. На руїнах було знайдено велику кількість нікелю і цини; не знайдено натомість ані одної форми до відливання монет; однак се можна пояснити тим, що збігці їх увезли в згаданих вище паках.

В який спосіб інженер був унесений з городу лишилосяби на завжди таємницею, колиб саме місце, де він лежав, не дало нам пояснення. Дві особи повинні були його нести: одна, що мала невеличку ногу і друга, що позоставила сліди величезних чобіт. Правдоподібно, що менш жорстокий англієць допомагав жінці віднести зомлілого і тим способом вратувати йому життя.

— Так — сказав зі смутком наш інженер, коли ми знову всіли до потяга — зробив я не аби який інтерес! Стратив палець і обіцяний п'ятьдесятьфунтовий гонорар, а що зискав на заміну?

— Досвідчення — відповів поважно Хольмс, а се може колись принести вам користь. Опріч того вистарчить вам тільки барвисто оповісти пригоди минулої ночі, щоби вас до кінця життя уважали в товаристві за незвичайну, цікаву і милу людину.

ВИДАВНИЦТВО

„Бібліотека для всіх“

має випустити дешеві книжки:

- I. - Серія „Незвичайні пригоди“.
- II. - Серія „Драматичні твори“.
- III. - Серія „Красне письменство“.

Адреса видавництва:

„Бібліотека для всіх“
В. Завадський. Львів, Ринок 43.



Досі вийшли **КОНАН ДОЙЛЯ**:

- 1) Душогубство в Абей Грендж,
- 2) Пестра стяжка,
- 3) Захований клейнот,
- 4) Чоловік з близною,
- 5) Відтятий палець.



**Друкується і готується до друку оповідання
тогож автора:**

Дивна посада, Шість Наполеонів, Остатня загадка, Чорний Петро, Танцюючі фігурки, Пять помаранчевих кісток, Родовий спадок, Клюб рудоволосих, Лікар і його пацієнт, Пурпурові Буки, Порожній дім, та інші.